

Innst. S. nr. 278

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

Dokument nr. 8:95 (2004-2005)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Kristin Halvorsen, Rolf Reikvam og Lena Jensen om innføring av gratis skolemåltid i grunnskolen

Til Stortinget

SAMMENDRAG

I dokumentet fremmes følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å fremme en sak for Stortinget som sikrer gjennomføring av skolemåltid i grunnskolen, inkludert oversikt over behov for praktisk tilrettelegging, finansieringsbehovet for kommunene og en tidsplan for gjennomføring i kommende stortingsperiode."

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Ine Marie Eriksen, Jan Olav Olsen, Raymond Robertsen og Søren Fredrik Voie, fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Eva M. Nielsen og Karita Bekkemellem Orheim, fra Sosialistisk Venstreparti, Christian Holm og Lena Jensen, fra Kristelig Folkeparti, Arne Lyngstad og Elsa Skarbøvik, fra Fremskrittspartiet, Arne Sortevik, fra Senterpartiet, Rune J. Skjælaaen, fra Venstre, Trine Skei Grande, og representantene Ursula Evje og Jan Simonsen, viser til dokumentet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Kristelig Folkeparti, Venstre og representantene Evje og Simonsen, er enig med forslagsstillerne i at feilernæring, overvekt og konsentrasjonsproblemer som følge av dårlige matva-

ner er økende blant barn og unge i Norge. Flertallet vil peke på skolens selvsagte oppgave med å gi god og riktig informasjon, som kunnskapsformidler også på dette området, samt å legge forholdene til rette for at elever kan innta et godt, næringsrikt måltid i løpet av skoledagen. Dette kan bl.a. gjøres ved å sørge for at matpausen får en tilstrekkelig lengde og ro. Flertallet viser til at det gjennom Kunnskapsløftet legges til rette for at skolene skal skape gode rammer rundt måltidet.

Flertallet vil peke på det selvsagte ansvar og myndighet foreldrene har knyttet til oppdragelse av egne barn, herunder også det å sørge for at barn tilegner seg gode matvaner. Det er, slik flertallet ser det, en viktig oppgave for foreldre å sørge for at egne barn har med seg sunn og god mat på skolen, og å lære egne barn å lage, ta med seg og spise skolematen. Flertallet viser til undersøkelsen Ungkost 2000 som viste at et flertall av norske 4.-klassinger hadde med seg matpakke til skolen hver dag. Også på ungdomstrinnet hadde et flertall med seg matpakke, selv om andelen sank. Flertallet ser ikke dette som en primæroppgave for skolen utover det å legge forholdene til rette slik at skolemåltidet blir organisert på en slik måte at medbrakt mat blir spist på en fornuftig og helsefremmende måte.

Flertallet vil vise til at den enkelte kommune eller skole har mulighet for, innenfor egne rammer, å tilby elever skolemater, eller å tilby mat på skolen betalt av foreldrene selv. Flertallet er positive til de ordninger som er iverksatt på flere norske skoler i forhold til distribusjon av frukt og grønt. Dette er en ordning som fungerer svært bra og der foreldrene betaler for bestilt volum. Ordningen bør utvides til å gjelde flere skoler, og det bør vurderes ulike finansieringsmåter for å gjøre ordningen bredere. Flertallet ber departementet vurdere dette nærmere.

Flertallet vil også peke på ordningen med distribusjon av melk som finnes på mange skoler. Også dette blir betalt av elevene og foreldrene. Flertallet vil

peke på at et uheldig utslag av distribusjonen er at mye melk og frukt blir kastet. Flertallet vil peke på at det er sannsynlig at det vil bli kastet mer hvis ordningen gjøres gratis.

Flertallet viser til at det også er knyttet spørsmål til sosiale, pedagogiske, helsemessige, økonomiske og kulturelle sider ved ordningen med skolemåltid for alle elever i grunnskolen. Det vil være av verdi å se på hvordan de ulike ordningene fungerer både i land som har gratis måltid og i andre land hvor elevene har med seg egen mat.

Flertallet vil peke på at kostnadene ved forslaget er svært usikre. I tillegg til kostnadene ved innkjøp av mat, kommer også kostnader for tilrettelegging på den enkelte skole, for eksempel kjøkken- og serveringslokaler og betjening. Kostnadsoverslagene er svært usikre, men vil ventelig kunne komme opp i adskillig mer enn de 2,5 mrd. kroner pr. år som forslagsstillerne anslår kostnadene til i skoleåret 1998-99. Flertallet mener at disse midlene eventuelt vil kunne brukes på andre mer fornuftige måter for å styrke norsk skole.

Flertallet understreker skolens ansvar for å legge forholdene godt til rette for elevenes skolemåltid. Det er viktig at det avsettes nok tid til matpause, at elevene får anledning til å innta sin mat i trivelige omgivelser og at det oppmuntres til å etablere elevbedrifter som kan produsere og omsette sunn og god mat til skolens elever.

Flertallet vil beklage måten denne saken er behandlet på. Saken er blitt presset gjennom i komiteen på svært kort tid med liten mulighet for reell drøfting og vurdering. Flertallet er av den bestemte mening at en sak som gir så store økonomiske uttelling, burde ha vært behandlet på en grundigere måte.

Flertallet viser til brev fra statsråden datert 8. juni 2005 hvor det pekes på nødvendigheten av et solid og oppdatert kunnskapsgrunnlag før en vedtar tiltak som vil ha stor innvirkning på elevers og hjemms hverdag. Kostnadsnivået må beregnes og det trengs sikker kunnskap på hvilke behov elever, hjem og skole faktisk har. Flertallet viser til at statsråden i brevet opplyser at Regjeringen vil sette ned en arbeidsgruppe som skal frembringe et oppdatert kunnskapsgrunnlag om ulike sider ved skolemåltid og kostnader knyttet til ulike tiltak, og at dette vil danne grunnlaget for Regjeringens behandling av saken. Flertallet forutsetter at arbeidsgruppen også vil vurdere ulike sider ved frukt- og grøntordningen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at både Sverige og Finland har lange tradisjoner og gode erfaringer med å tilby elevene skolemåltider. Formålet med skolemåltidet i disse landene har vært å gi elever den anbefalte ernæring og energi, men også å hjelpe elevene med å opprettholde konsentrasjonen og dermed en høy arbeidsevne mens de er på skolen. Skolemåltidet har i tillegg en sosial dimensjon, fordi det legges til rette for samling rundt felles måltider, som videre gir grunnlag for felles opplevelser ved å knytte læringsar-

beidet i skolen til maten som serveres. Sammen danner dette en fellesskapsramme som favner både tillagingen av maten, selve måltidet og oppryddingen etter måltidet. Samlingen om skolemåltidet gir muligheter for å styrke samholdet mellom elevene og derigjennom et bedre skolemiljø som også vil gi positive gevinster for læringsmiljøet knyttet til de ordinære undervisningsfagene. Disse medlemmer mener at skolemåltidet kan være et element i arbeidet for å forebygge problematferd og mobbing, og ha positive pedagogiske og miljømessige sider.

Disse medlemmer mener at en felles skolematordning bør bygge videre på det beste i norske mattradisjoner og sikre alle sunn, god og næringsrik mat, men at det må være stort rom for lokal utforming og tilrettelegging av måltidene. Disse medlemmer mener vurderinger av hvorvidt det skal serveres varm eller kald mat, til hvilken tid på dagen og av hvem og hvor måltidene skal lages, må være opp til den enkelte kommune og skolene selv å avgjøre.

Disse medlemmer viser til at det finnes flere måter å organisere en ordning med skolemåltid på for alle elever i grunnskolen, og det er nå viktig å få en samlet vurdering av de erfaringer for eksempel andre land med skolemåltid har hatt mht. organisering og finansiering, og de erfaringer som enkelte skoler i Norge har hatt i forhold til ulike prøveprosjekter med skolemåltider.

Disse medlemmer viser til at skoledagen for ulike alderstrinn er blitt utvidet med flere timer de senere år. Skoledagen er blitt omorganisert og de ytre rammene for dagen er mange steder utvidet. For å få plass til ulike læringsaktiviteter og for å gi bedre rom for tilpasset opplæring mener disse medlemmer at det er behov for å utvide rammene for skoledagen ytterligere. I tråd med at skoledagen utvides, mener disse medlemmer at det er viktig at elevene får satt av tilstrekkelig tid hver dag til en matpause. Disse medlemmer mener det er en sammenheng mellom læringsmiljø og læringsresultater. Disse medlemmer er kjent med at flere skoler i dag har ulike prøveordninger med skolemat. Disse medlemmer stiller seg positive til disse prøveordningene og ønsker at de videreføres.

Disse medlemmer er positive til at statsråden i brev til komiteen datert 8. juni 2005 bekrefter at Regjeringen vil sette ned en arbeidsgruppe som skal frembringe et oppdatert kunnskapsgrunnlag om ulike sider ved skolemåltid. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen innen utgangen av våren 2006 utrede en ordning med skolemåltid i grunnskolen med sikte på en gradvis innføring. Utredningen bør blant annet inneholde en vurdering av behovet for praktisk tilrettelegging og finansiering."

Disse medlemmer har med bekymring merket seg at feilernæring, overvekt og konsentrasjonsproblemer som skyldes dårlige matvaner, synes å være et økende problem blant barn og unge i Norge. Sammen

med mangel på fysisk aktivitet vil en slik utvikling etter disse medlemmers mening kunne medføre at et økende antall mennesker rammes av livsstilsrelaterte sykdommer, og at det skjer i stadig yngre alder.

Disse medlemmer peker på at skolen kan og bør ta sin del av ansvaret for å snu denne utviklingen. Disse medlemmer viser videre til at skolen er en naturlig og viktig plattform for arbeidet med å lære barn og unge gode matvaner på mange ulike måter. Disse medlemmer understreker at når skolen påtar seg dette ansvaret og løser denne oppgaven, er det selvsagt ikke slik at skolen fratår foreldrene ansvar og myndighet knyttet til oppdragelse av egne barn eller fratår foreldre oppgaver knyttet til oppdragelse og ansvar for egne barn. Disse medlemmer legger til grunn at også i skolens arbeid med å lære barn og unge gode matvaner er samarbeid med foreldre og foresatte en viktig forutsetning. Disse medlemmer mener at innføring av et skolemåltid i grunnskolen er et viktig tiltak i arbeidet med å lære barn og unge gode matvaner.

Disse medlemmer viser også til at når skoledagen utvides, blir behovet for godt ernæringsmessig påfyll i løpet av skoledagen større. Disse medlemmer har i tillegg merket seg at de to store internasjonale skoleundersøkelsene, PISA 2003 og TIMSS 2003, viser at Norge er et av de landene som sliter med mest uro og bråk i læringssituasjonen. Disse medlemmer er av den oppfatning at det eksisterer en sammenheng mellom læringsmiljø og læringsresultater.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til anbefalinger om at daglig inntak av frukt og grønnsaker er nødvendig for å sikre et fullverdig kosthold. Allikevel viser undersøkelser at 90 pst. av elevene i grunnskolen spiser mindre enn anbefalt mengde frukt og grønt hver dag. Disse medlemmer har også merket seg at norske barn spiser minst frukt sammenlignet med barn i andre europeiske land. Dette til tross for at ni av ti barn opplyser at de liker frukt. Disse medlemmer mener dette viser at tilgjengelighet er en sentral faktor for å øke inntaket av frukt og grønnsaker blant barn. Disse medlemmer viser til at 1 100 skoler og til sammen 65 000 elever deltar i den etablerte Skolefruktordningen. Disse medlemmer har merket seg undersøkelser som viser at elever som deltar i ordningen med skolefrukt, både spiser mer frukt og mindre usunn mat enn elever som ikke er med i ordningen. Disse medlemmer mener de mange positive gevinstene ved daglig inntak av frukt og grønt når det gjelder helse og læringsmiljø tilsier at alle elever i grunnskolen bør gis et tilbud om gratis frukt og grønnsaker daglig.

Disse medlemmer fremmer med dette følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen iverksette en ordning med gratis frukt og grønt til alle elever i grunnskolen."

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet understreker at den enkelte skole selv bør kunne utforme og legge til rette for et daglig skolemåltid. Dette medlem forutsetter at et slikt lokalt handlingsrom sikrer at elevene får et næringsrik og velsmakende måltid. Dette medlem understreker betydningen av elevdeltagelse.

Dette medlem viser også til Fremskrittspartiets prinsipp om statlig stykkprisfinansiering der også utgifter til et skolemåltid må legges inn. Dette medlem viser videre til Fremskrittspartiets prinsipp om driftsstyrer med foreldreflertall på alle offentlige skoler som vil sikre lokale løsninger på den enkelte skole.

Dette medlem har merket seg de gode erfaringene man synes å ha i Finland fra svært mange år med skolemåltid, og der den gode virkningen på elevenes arbeidsinnsats og for læringsmiljøet blir understreket. Dette medlem har også merket seg at erfaringene fra Sverige synes å være tilsvarende, og at det begge steder derfor er bred oppslutning fra foreldre og elever og fra politiske partier og offentlig myndighet.

Dette medlem vil understreke at gjennom sin behandling av saken vil Fremskrittspartiet sammen med Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet i komiteen, og deretter et antatt flertall i den kommende behandling i Stortinget, ha gitt et politisk oppdrag til Regjeringen om å legge frem sak til Stortinget med en grundig drøfting av alle forhold knyttet til innføring av et skolemåltid. Dette medlem viser til at når en slik sak foreligger, vil den bli gjenstand for en grundig drøfting også i komiteen.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen innen utgangen av våren 2006 utrede en ordning med skolemåltid i grunnskolen med sikte på en gradvis innføring. Utredningen bør blant annet inneholde en vurdering av behovet for praktisk tilrettelegging og finansiering.

Forslag fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen iverksette en ordning med gratis frukt og grønt til alle elever i grunnskolen.

KOMITEENS TILRÅDING

Dokument nr. 8:95 (2004-2005) - forslag fra stortingsrepresentantene Kristin Halvorsen, Rolf Reikvam og Lena Jensen om innføring av gratis skolemåltid i grunnskolen - vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 13. juni 2005

Søren Fredrik Voie
fung. leder

Arne Sortevik
ordfører

